

Opravična št.:

Up-186/15

ECLI:

ECLI:SI:USRS:2019:Up.186.15

Akt:

Sodba Vrhovnega sodišča št. I Ips 34489/2013 z dne 18. 12. 2014 in sodba Višjega sodišča v Mariboru št. III Kp 34489/2013 z dne 8. 4. 2014

Izrek:

Sodba Vrhovnega sodišča št. I Ips 34489/2013 z dne 18. 12. 2014 in sodba Višjega sodišča v Mariboru št. III Kp 34489/2013 z dne 8. 4. 2014 se razveljavita in zadeva se vrne Višjemu sodišču v Mariboru v novo odločanje.

Evidenčni stavek:

Za zagotovitev varstva domneve nedolžnosti, ki jo zapoveduje 27. člen Ustave, mora biti presoja priznanja krivde, ki jo opravi sodnik prve stopnje, vestna in poglobljena. To v praksi pomeni, da mora sodnik preveriti jasnost in popolnost priznanja tudi tako, da obdolženca izpraša o temeljnih dejstvih in o poteku kaznivega dejanja, ki se mu očita. To je še posebej pomembno, če obdolženi navaja tudi okoliščine, iz katerih bi sodnik lahko sklepal, da je bilo kaznivo dejanje storjeno drugače, kot je opisano v obtožnici, oziroma da obdolženi priznava drugo kaznivo dejanje, kot izhaja iz obtožnice. Enako velja, kadar že iz obtožnice izhaja, da bi lahko žrtev tudi sama prispevala k storitvi kaznivega dejanja. Presoja vsebine priznanja mora biti še toliko bolj skrbna, kadar se sodniku, tako kot v tem primeru, porajajo pomisleki o obdolženčevi sposobnosti presoje okoliščin in zmožnosti nadzora svojega ravnanja.

Geslo:

1.5.51.2.10 - Ustavno sodstvo - Odločbe - Vrste odločitev Ustavnega sodišča - V postopku odločanja o ustavni pritožbi - Razveljavitev/odprava izpodbijanega akta in vrnitev v novo odločanje.

5.3.13.21 - Temeljne pravice - Državljske in politične pravice - Procesna jamstva, pravica do obrambe in poštenega sojenja „(19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31)“ - Domneva nedolžnosti „(27)“.

5.3.13.22.1 - Temeljne pravice - Državljske in politične pravice - Procesna jamstva, pravica do obrambe in poštenega sojenja „(19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31)“ - Pravica do molka - Privilegij zoper samoobtožbo.

1.5.5.1 - Ustavno sodstvo - Odločbe - Ločena mnenja članov - Pritrdilna mnenja.

1.4.10.6 - Ustavno sodstvo - Postopek - Vmesni postopki - Izločitev sodnika.

Pravna podlaga:

Člen 27, Ustava [URS]

Člen 59.1, Zakon o Ustavnem sodišču [ZUstS]

Opomba:

⌘

Dokument v PDF obliki:

Up-186-15.pdf

Up-186-15 - Pritrdilno LM dr. Pavčnik.pdf

Up-186-15 - Pritrdilno LM dr. Šugman Stubbs.pdf

Polno besedilo:

Up-186/15-25

4. 7. 2019

ODLOČBA

Ustavno sodišče je v postopku odločanja o ustavni pritožbi Daouda Saadaouija, Miklavž pri Ormožu, ki ga zastopa Peter Kos, odvetnik v Kopru, na seji 4. julija 2019

odločilo:

Sodba Vrhovnega sodišča št. I Ips 34489/2013 z dne 18. 12. 2014 in sodba Višjega sodišča v Mariboru št. III Kp 34489/2013 z dne 8. 4. 2014 se razveljavita in zadeva se vrne Višjemu sodišču v Mariboru v novo odločanje.

OBRAZLOŽITEV

A.

1. Pritožnik izpodbija pravnomočno sodbo, s katero je bil na podlagi priznanja krivde spoznan za krivega storitve kaznivega dejanja uboja v stanju bistveno zmanjšane prištevnosti po prvem odstavku 115. člena Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo – v nadaljevanju KZ-1) v zvezi s tretjim odstavkom 29. člena KZ-1. Izrečena sta mu bila kazen sedem let zapora ter varnostni ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v forenzičnem psihiatričnem oddelku Univerzitetnega kliničnega centra Maribor. Pritožnik izpodbija tudi sodbo Vrhovnega sodišča, ki je zavrnilo njegovo zahtevo za varstvo zakonitosti.

2. Pritožnik uveljavlja kršitev pravic iz 14., 22., 23. in 25. člena Ustave. Zatrjuje, da sodišče kaznivega dejanja ni pravilno pravno opredelilo. Opozarja, da je bil žrtev pritožnikov očim, ki je bil do njega večkrat fizično in psihično nasilen. V kritičnem času naj bi očim pritožnika fizično napadel, podil naj bi ga od doma, grozil naj bi mu tudi, da bo šel po palico. Takšna dejanja žrtve, ki naj bi bila fizično dosti močnejša, naj bi za pritožnika kot psihičnega bolnika pomenila izjemno stresno situacijo, v kateri naj se ne bi mogel več obvladati. Pritožnik naj bi priznal potek kaznivega dejanja, vendar naj s tem ne bi priznal pravne kvalifikacije kaznivega dejanja uboja po 115. členu KZ-1. Tudi iz vseh dejstev in dokazov naj bi bilo razvidno, da ne gre za kaznivo dejanje

uboja, temveč za kaznivo dejanje uboja na mah po 117. členu KZ-1. Pritožnik meni, da obdolženec pri priznanju ne prizna pravne kvalifikacije, saj je kot laik tudi ne more, ker je ne pozna. Priznanje naj bi lahko opravil samo obdolženec in ne zagovornik, zato naj bi se vse pravne okoliščine in posledice priznanja lahko štete samo glede dejanskega stanja, ne pa tudi glede pravne kvalifikacije.

3. Pritožbeno sodišče je pojasnilo, da sprejeto priznanje krivde pritožbenega sodišča ne odvezuje dolžnosti paziti na pravilno uporabo materialnega prava. Vendar naj bi vprašanje močne razdraženosti oziroma afektnega stanja kot pogoja za pravno opredelitev uboja na mah po 117. členu KZ-1 predpostavljalo ugotovitev dejanskih okoliščin, v katerih je bilo kaznivo dejanje storjeno. Prvostopenjsko sodišče naj bi o krivdi odločalo na podlagi v obtožnici opisanega kaznivega dejanja. Okoliščine, ki izhajajo iz opisa kaznivega dejanja v obsodilnem izreku prvostopenjske sodbe, pa naj ne bi dajale podlage za opredelitev dejanja obdolženega v smeri pritožnikovih prizadevanj. V obravnavani zadevi naj bi šlo za konfliktno situacijo v družini, ki pa naj je ne bi bilo mogoče opredeliti kot napad, žalitev oziroma močno razdraženost obdolženca.

4. Vrhovno sodišče je pritrdilo stališču pritožbenega sodišča. Pojasnilo je, da je pritožnik priznal takšno dejanje, kot se mu je očitelo v obtožnici in kot je opisano v izreku prvostopne sodbe. Iz takega opisa dejanja naj ne bi izhajale nobene dejstvene okoliščine, ki jih v postopku s pravnimi sredstvi izpostavlja pritožnik, zato naj bi te po vsebini predstavljale uveljavljanje drugačnega dejanskega stanja. Vrhovno sodišče je dodalo, da se sodba, izrečena na podlagi sprejetega priznanja krivde, po izrecni zakonski določbi ne sme izpodbijati zaradi zmotne ali nepopolne ugotovitve dejanskega stanja, tega razloga pa prav tako ni mogoče uveljavljati z zahtevo za varstvo zakonitosti.

5. Ustavno sodišče je na seji senata ustavno pritožbo zoper pravnomočno sodbo Okrožnega sodišča na Ptuju in sodbo Vrhovnega sodišča sprejelo v obravnavo s sklepom št. Up-186/15 z dne 5. 11. 2018. V skladu s prvim odstavkom 56. člena Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 64/07 – uradno prečiščeno besedilo in 109/12 – v nadaljevanju ZUstS) je o tem obvestilo Vrhovno sodišče.

6. Ustavno sodišče je v postopku odločanja o ustavni pritožbi vpogledalo v spis Okrožnega sodišča na Ptuju št. I K 34489/2013.

B.

7. Ustavno sodišče je pritožnikove navedbe preizkusilo z vidika domneve nedolžnosti (27. člen Ustave).

8. Ustava zagotavlja domnevo nedolžnosti v 27. členu, ki določa, da kdor je obdolžen kaznivega ravnanja, velja za nedolžnega, dokler njegova krivda ni ugotovljena s pravnomočno sodbo. Domneva nedolžnosti prepoveduje, da bi odločitev sodišča izražala stališče, da je obdolženi kriv, ne da bi mu bila predhodno in v skladu z zakonom dokazana krivda.[1] Domneva nedolžnosti je neločljivo povezana tudi s privilegijem zoper samoobtožbo (četrti alineja 29. člena Ustave).[2]

9. Pritožnik je bil spoznan za krivega na podlagi priznanja krivde na predobravnavnem naroku. Institut predobravnavnega naroka je urejen v XIX.a poglavju (285.a-285.f člen) Zakona o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 47/13, 87/14, 66/17

in 22/19 – v nadaljevanju ZKP). Prvi odstavek 285.a člena ZKP določa, da predsednik senata po pravnomočnosti obtožnice razpiše predobravnavni narok, na katerem se obtoženec izjavi o krivdi ter o nadaljnjem poteku kazenskega postopka. V skladu s četrtem odstavkom 285.b člena ZKP predsednik senata na naroku ugotovi, ali je obtoženec razumel vsebino obtožbe, in ga pouči po določbah 3. do 5. točke tretjega odstavka 285.a člena ZKP. Med drugim ga pouči, da se s priznanjem krivde, ki se ne more preklicati, obtoženec odpoveduje pravici, da sodišče odloča o obtožbi na glavni obravnavi, ter da bo dokazni postopek izveden le glede tistih okoliščin, ki so pomembne za izrek kazenske sankcije.[3] Nato pa ga pozove, naj se izjavi, ali krivdo po obtožbi priznava ali ne.

10. Institut predobravnavnega naroka je bil uveden z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 91/11 – v nadaljevanju ZKP-K) kot nova vmesna faza po pravnomočnosti obtožnice in pred razpisom glavne obravnave, ki omogoča izvedbo skrajšanih oziroma poenostavljenih oblik kazenskega postopka ter ekonomičen potek glavne obravnave. Če obtoženec krivdo pred sodiščem prizna, se izvede skrajšani postopek, to je izrek kazenske sankcije brez oprave glavne obravnave. Zoper obdolženca, ki krivdo prizna, se tako postopek ne vodi več v celoti.

11. Tudi zaradi uvedbe novih oblik kazenskega postopka je bil z ZKP-K dopolnjen tudi 3. člen ZKP, ki izraža načelo domneve nedolžnosti kot ene od temeljnih človekovih pravic, ki jo vsakomur zagotavlja že Ustava v 27. členu.[4] Drugi odstavek 3. člena ZKP se sedaj glasi, da sme sodišče obsoditi obdolženca samo, če je prepričano o njegovi krivdi. Ta dokazni standard velja za vsako obsodilno sodbo, torej tudi za sodbo, izdano na podlagi priznanja krivde.

12. Če obtoženec izjavi, da krivdo po obtožbi priznava, predsednik senata v skladu s prvim odstavkom 285.c člena ZKP presodi: 1. ali je obtoženec razumel naravo in posledice danega priznanja; 2. ali je bilo priznanje dano prostovoljno; 3. ali je priznanje jasno in popolno ter podprto z drugimi dokazi v spisih. Ne gre zgolj za formalno sodno kontrolo danega priznanja, temveč tudi za vsebinsko. Zato obtoženčevo priznanje krivde ne pomeni, da je sodišče nanj vezano, temveč zakon zavezuje predsednika senata, da mora presoditi, ali se priznanje krivde sme sprejeti ali ne.[5] Tudi za izdajo sodbe na podlagi priznanja krivde je potrebno prepričanje sodnika, da bo sodba izražala resnični historični dogodek in da je obtoženec kriv. Z uvedbo instituta priznanja krivde se niso spremenila merila meritornega odločanja o obtožbah in merila ustaljenega razumevanja, kaj pomeni pravična sodba.[6] Priznanje krivde tako sodišča ne odvezuje od spoštovanja domneve nedolžnosti.[7]

13. Kdor komu vzame življenje, se v skladu s prvim odstavkom 115. člena KZ-1 kaznuje z zaporom od petih do petnajstih let. Kaznivo dejanje uboja pomeni tisto naklepno uničenje človeškega življenja, ki je protipravno.[8] Po 117. členu KZ-1 pa se tisti, ki koga ubije na mah, ker ga je brez njegove krivde z napadom ali hudimi žalitvami močno razdražil, kaznuje z zaporom od enega do desetih let. Izvršitveno dejanje pri tem členu je enako kot pri kaznivem dejanju uboja. Pogoji za pravno opredelitev kaznivega dejanja uboja na mah pa je storilčeva močna razdraženost oziroma tako imenovano afektno stanje (npr. bes, razjarjenost, strah, sram, žalost). V teh primerih ne gre za običajno čustvenost storilca, temveč za izjemno stanje razdraženosti, ko močno popusti storilčevo nadzorovanje lastnega ravnanja. Razdraženost mora biti tako močna, da povzroči posebno duševno stanje, v katerem storilec brez kakršnekoli razsodnosti in v trenutku izzvanosti izvrši dejanje. Ne gre pa za uboj na mah, če je obtoženi zapadel v stanje močne razdraženosti zaradi svoje velike preobčutljivosti ali neznatnega povoda.[9]

14. Iz podatkov v spisu Okrožnega sodišča na Ptuju št. I K 34489/2013 je razvidno, da je sodišče postavilo izvedenca psihiatra, ki je potrdil, da je pritožnik sposoben razumeti pomen in posledice priznanja krivde. Na predobravnavnem naroku je pritožnik potem, ko ga je sodišče v skladu s četrtem odstavkom 285.b člena ZKP poučilo po določbah 3. do 5. točke tretjega odstavka 285.a člena ZKP, priznal krivdo za storitev očitane kaznivega dejanja. Sodišče je priznanje krivde sprejelo. Predobravnavnemu naroku je neposredno sledil narok za izrek kazenske sankcije, na katerem je pritožnik ponovno v celoti priznal storitev očitane kaznivega dejanja ter ga je tudi obžaloval. Povedal je, da je oškodovanec prišel živeti k njegovi mami, na začetku naj bi bilo vse v redu, nato pa naj bi oškodovanec do njega postal agresiven in naj bi mu pričel groziti, napadal naj bi tudi mamo, pritožnika naj bi večkrat pretepel. V času storitve kaznivega dejanja naj bi ga oškodovanec napadel, pred tem naj pritožnik še ne bi vzel zdravil, spomnil naj bi se samo enega vboda. Nadalje iz obrazložitve sodbe sodišča prve stopnje izhaja, da je sodišče ugotovilo, da so dokazi v spisu jasno in popolno podprli priznanje krivde in da je zato pritožniku dokazana storitev kaznivega dejanja uboja v stanju bistveno zmanjšane prištevnosti po prvem odstavku 115. člena Zakona o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 91/11 - v nadaljevanju KZ-1B) v zvezi s tretjim odstavkom 29. člena KZ-1B.

15. Navedbe pritožnikovega zagovornika v pritožbi zoper prvostopenjsko sodbo, da so v pritožnikovem ravnanju podani zakonski znaki kaznivega dejanja uboja na mah po 117. členu KZ-1, je sodišče druge stopnje razumelo kot nasprotovanje pravni kvalifikaciji glede na opisano kaznivo dejanje v obsodilnem izreku prvostopenjske sodbe. V zvezi z identičnimi očitki v zahtevi za varstvo zakonitosti pa je Vrhovno sodišče menilo, da pritožnik s tem zgolj izpodbija ugotovljeno dejansko stanje. Vendar pritožnik z navedenimi očitki v pravnih sredstvih ni napadal niti zgolj pravne kvalifikacije niti le dejanskega stanja. Uveljavljal je, da dejanje, ki ga je priznal, ne ustreza zakonskemu dejanskemu stanu kaznivega dejanja uboja po 115. členu KZ-1, temveč zakonskemu dejanskemu stanu kaznivega dejanja uboja na mah po 117. členu KZ-1. S tem je smiselno uveljavljal kršitev dolžnosti sodišča prve stopnje, da preveri, ali je priznanje jasno in popolno ter podprto z drugimi dokazi v spisu. To dolžnost sodišču izrecno nalaga 3. točka prvega odstavka 285.c člena ZKP.

16. Za zagotovitev varstva domneve nedolžnosti, ki jo zapoveduje 27. člen Ustave, mora biti presoja priznanja krivde, ki jo opravi sodnik prve stopnje, vestna in poglobljena. To v praksi pomeni, da mora sodnik preveriti jasnost in popolnost priznanja tudi tako, da obdolženca izpraša o temeljnih dejstvih in o poteku kaznivega dejanja, ki se mu očita. Obveznost sodnika je, da preveri obseg priznanja in nedvoumnost tega, da se priznanje nanaša prav na kaznivo dejanje, opisano v obtožnem aktu. To je še posebej pomembno, če obdolženi navaja tudi okoliščine, iz katerih bi sodnik lahko sklepal, da je bilo kaznivo dejanje storjeno drugače, kot je opisano v obtožnici, oziroma da obdolženi priznava drugo kaznivo dejanje, kot izhaja iz obtožnice. Enako velja, kadar že iz obtožnice izhaja, da bi lahko žrtev tudi sama prispevala k storitvi kaznivega dejanja.[10] Presoja vsebine priznanja mora biti še toliko bolj skrbna, kadar se sodniku, tako kot v tem primeru, porajajo pomisleki o obdolženčevi sposobnosti presoje okoliščin ter zmožnosti nadzora svojega ravnanja. Dolžnosti sodišča prve stopnje, da preveri, ali je obdolženec razumel naravo in posledice danega priznanja, ali je bilo priznanje prostovoljno, pa tudi ali je priznanje jasno in določno ter podprto z drugimi dokazi v spisu, imajo zato ustavnopravni pomen.

17. Stališči Višjega in Vrhovnega sodišča, po katerih je v okviru priznanja krivde upošteven zgolj

opis dejanja, razviden iz izreka prvostopenjske sodbe, nista združljivi z domnevo nedolžnosti. Stališči zanikata ključen pomen sodnikove vloge ob sprejemu priznanja krivde, ki zagotavlja varstvo domneve nedolžnosti in ki prav zato nalaga med drugim sodniku vestno presojo, ali je priznanje jasno in popolno ter podprto z drugimi dokazi v spisu. Ker Višje sodišče ni preverilo, ali in kako je sodišče prve stopnje preizkusilo pritožnikovo priznanje krivde v smislu njegove jasnosti, popolnosti oziroma podprtosti z dokazi, te pomanjkljivosti pa ni odpravilo niti Vrhovno sodišče, je bila pritožniku kršena domneva nedolžnosti iz 27. člena Ustave.

18. Glede na ugotovljeno kršitev je Ustavno sodišče izpodbijani sodbi Vrhovnega sodišča in Višjega sodišča v Mariboru razveljavilo in zadevo vrnilo Višjemu sodišču v Mariboru v novo odločanje. Pri novem odločanju bo Višje sodišče moralo presoditi, ali je sodišče prve stopnje preverilo jasnost, popolnost in podprtost pritožnikovega priznanja z dokazi ter na kakšni podlagi je zaključilo, da lahko v skladu z zakonskimi merili sprejme takšno priznanje.

C.

19. Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi prvega odstavka 59. člena ZUstS v sestavi: predsednik dr. Rajko Knez ter sodnice in sodniki dr. Matej Accetto, dr. Dunja Jadek Pensa, DDr. Klemen Jaklič, dr. Etelka Korpič – Horvat, dr. Špelca Mežnar, dr. Marijan Pavčnik in dr. Katja Šugman – Stubbs. Sodnik Marko Šorli je bil pri odločanju v tej zadevi izločen. Ustavno sodišče je odločbo sprejelo soglasno. Sodnica in sodnik Pavčnik in Šugman Stubbs sta dala pritrilni ločeni mnenji.

dr. Rajko Knez
Predsednik

[1] Glej sodbi Evropskega sodišča za človekove pravice v zadevah *Minelli proti Švici* z dne 25. 3. 1983 in *Sekanina proti Avstriji* z dne 25. 8. 1993.

[2] Glej odločbo Ustavnega sodišča št. Up-134/97 z dne 14. 3. 2002 (Uradni list RS, št. 32/02, in OdlUS XI, 114), 9.–11. točka obrazložitve.

[3] V skladu s 3. in 4. točko tretjega odstavka 285.a člena ZKP ga pouči tudi: "3. da bo obtoženec na naroku, če ne prizna krivde, lahko predlagal izločitev predsednika senata, izločitev dokazov, dokaze, ki naj jih sodišče izvede na glavni obravnavi, ter podal druge procesne predloge in se izjavil o načinu poteka glavne obravnave; 4. da bo imel obtoženec v nadaljnjem poteku kazenskega postopka pravico dajati dokazne in druge predloge ter zahtevati izločitev predsednika senata in izločitev dokazov le pod pogojem, da navede utemeljene razloge, zakaj jih ni podal na tem naroku".

[4] Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (ZKP-K), Poročevalec DZ, št. 00720-9/2011/8, z dne 2. 6. 2011, str. 55.

[5] Š. Horvat, Zakon o kazenskem postopku z novelo ZKP-K, Uvodna pojasnila, GV Založba, Ljubljana 2012, str. 27.

[6] Tako tudi predlagatelj zakona v Poročevalcu DZ, št. 00720-9/2011/8, z dne 2. 6. 2011, str. 5 in 6.

[7] K. Šugman Stubbs, Anomalije pri uporabi instituta pogajanj o priznanju krivde v slovenskem kazenskem postopku, Pravna praksa, št. 3–4 (2015), str. 29.

[8] M. Deisinger, Kazenski zakonik 2017 – posebni del, Poslovna založba MB, Maribor 2017, str. 123.

[9] Prav tam, str. 133.

[10] V obtožnici je namreč zapisano, da naj bi pritožnik storil kaznivo dejanje "med prerekanjem in prerivanjem".

⇒

Up-186/15-26

5. 7. 2019

Pritrdilno ločeno mnenje sodnika dr. Marijana Pavčnika k odločbi št. Up-186/15 z dne 4. 7. 2019

USTAVNOSKLADNA RAZLAGA PRIZNANJA KRIVDE

V 16. točki obrazložitve odločbe je tudi naslednje stališče:

"Obveznost sodnika je, da preveri obseg priznanja in nedvoumnost tega, da se priznanje nanaša prav na kaznivo dejanje, opisano v obtožnem aktu. To je še posebej pomembno, če obdolženi navaja tudi okoliščine, iz katerih bi sodnik lahko sklepal, da je bilo kaznivo dejanje storjeno drugače, kot je opisano v obtožnici, oziroma da obdolženi priznava drugo kaznivo dejanje, kot izhaja iz obtožnice."

Z argumentom o varstvu domneve nedolžnosti soglašam. Težišče vprašanja mora biti pri tem, kaj pomeni da je "*priznanje jasno in popolno* (kurziva M. P.) ter podprto z drugimi dokazi v spisu" (tretja alineja prvega odstavka 285.c člena ZKP).

Sintagma o jasnosti in popolnosti priznanja se nanaša na prvine življenjskega primera, ki so v obtožnem aktu opisane kot primer abstraktno predvidenega kaznivega dejanja na konkretni ravni.[1] Priznanje je jasno in popolno le tedaj, ko je sodišče onkraj vsakega dvoma prepričano o tem, da se obtoženi v celoti zaveda tudi tega, da priznava eno od modalitet kaznivega dejanja, če je teh modalitet več. Sodišče, ki v nasprotju z navedenim priznanje sprejme, ravna samovoljno in v nasprotju z načelom določnosti (*lex certa*), ki ga zahteva vladavina prava.

Dr. Marijan Pavčnik
Sodnik

[1] O gibanju med normativnim in dejanskim, dejanskim in normativnim glej M. Pavčnik, Argumentacija v pravu. 3., spremenjena in dopolnjena izdaja. GV Založba, Ljubljana 2013, str. 217 in nasl. Jedro problema je, da je treba najti ustrezno sintezo, ki "življenjski primer ovrednoti glede na normativno izhodišče in ki normativno izhodišče pomensko določi glede na življenjski primer. Rezultat sinteze sta konkretni in zakonski dejanski stan, ki se najtesneje ujemata" (prav tam, str. 240). Glej tudi M. Pavčnik, Juristisches Entscheiden als intellektuell verantwortliche Aktivität, v: F. Saliger (ur.), Rechtsstaatliches Strafrecht. Festschrift für Ulfrid Neumann zum 70. Geburtstag. C. F. Müller, Heidelberg 2017, str. 295 in nasl.

⇒

Pritrdilno ločeno mnenje sodnice dr. Katje Šugman Stubbs k odločbi št. Up-186/15 z dne 4. 7. 2019

Z velikim strokovnim zadovoljstvom sem podprla odločitev plenuma v tej zadevi. Želim pa podrobneje pojasniti svoje razloge, zaradi katerih sem odločbo podprla, in dodati argumente, ki so, po moji oceni, v odločbi premalo poudarjeni.

I.

Institut priznanja krivde je začel svoj pohod po slovenskih sodiščih 15. maja 2012, ko je v veljavo stopila sistemsko gotovo najbolj pomembna novela Zakona o kazenskem postopku, ZKP-K.[1] Z njo sta bili v naš postopek uvedeni dve novosti, temelječi na priznanju obdolženca, ki sta v temelju spremenili strukturo in naravo našega kazenskega postopka. Gre za (1) institut sporazuma o priznanju krivde in za (2) novo fazo postopka – predobravnavni narok. Tako v okviru sporazumevanja o krivdi kot med predobravnavnim narokom (ali tudi kasneje v postopku) lahko obdolženec prizna krivdo.[2] Če je še pred uveljavitvijo novele ZKP-K veljalo, da je moralo sodišče kljub priznanju obdolženca zbrati še druge dokaze (232. člen ZKP/07)[3] in da priznanje obdolženca na glavni obravnavi, pa če je bilo še tako popolno, sodišča ni odvezalo dolžnosti, da izvede druge dokaze (330. člen ZKP/07), je danes dokazni učinek priznanja povsem drugačen. Če sodišče sprejme priznanje obdolženca, ga to odvezuje od nadaljnjega natančnega iskanja materialne resnice: praviloma samo še izreče kazensko sankcijo.

Nobenega dvoma ni o tem, da je naše pravosodje to procesno rešitev zagrabilo z odprtimi rokami; morda še preveč. Število sklenjenih sporazumov o priznanju krivde raste, še bolj raste število priznanj krivde na predobravnavnem naroku. Iz Letnega poročila o delu državnih tožilcev izhaja, da je bilo v letu 2013 sklenjenih 186 sporazumov o priznanju krivde[4] ter podanih kar 3244 priznanj na predobravnavnem naroku.[5] Iz Letnega poročila v letu 2018 pa je videti, da je bilo sklenjenih 398 sporazumov, na predobravnavnih narokih pa je bilo podanih 2412 priznanj.[6] Ob podatku, da je bilo leta 2013 10162 obsodilnih sodb,[7] leta 2018 pa 6713,[8] lahko ugotovimo, da je število zadev, ki se konča z eno od obeh oblik priznanja obdolženca, naraslo iz tretjine na kar 42 % zadev.

Priznanje deluje na štirih ravneh: dokazni, materialnopravni, procesnopravni in tudi sankcijski.[9] S priznanjem obdolženec ne priznava samo dejanskega stanja in pravne kvalifikacije, temveč se tudi odreka številnim procesnim jamstvom: kontradiktorni glavni obravnavi, privilegiju zoper samoobtožbo, večjima deloma pravice do pravnega sredstva ter vsebinske sodne presoje.[10] Pomembno je, da obdolženi te odpovedi razume; da mu je sodišče to torej sposobno razložiti s takimi besedami, da bo vsakemu, tudi najbolj preprostemu obdolžencu, jasno, za kaj gre.[11] Ta dolžnost je seveda še bolj zavezujoča, če gre za obdolženca, ki nima zagovornika ali, kot se je zgodilo v našem primeru, za obdolženca, ki trpi za kakšnimi duševnimi motnjami.

Ne glede na to, ali obdolženec dejanje prizna v postopku sporazumevanja o priznanju krivde ali

na predobravnavnem naroku, pa mora sodišče priznanje pretehtati in z njim povezano presoditi pomembna vprašanja. Najprej mora preveriti, (1) ali je obdolženec razumel naravo in posledice priznanja (1. točka prvega odstavka 285.c člena ZKP). Nato mora presoditi, (2) ali je bilo priznanje dano prostovoljno (2. točka prvega odstavka 285.c člena ZKP), in nazadnje še, (3) ali je priznanje jasno, popolno in podprto z drugimi dokazi v spisu (3. točka prvega odstavka 285.c člena ZKP).

S stališča konkretnega primera je bila najbolj pomembna presoja sodišča, ali je bilo priznanje jasno, popolno in podprto z drugimi dokazi v spisu. Za razumevanje narave priznanja in s tem povezano vlogo sodišča v našem sistemu je treba poudariti, da je ZKP, kljub uvedbi novosti, ohranil načelo iskanja materialne resnice,^[12] spremenjena so samo merila, kdaj šteti določena dejstva za ugotovljena. Od sodišče se še vedno pričakuje, da izda sodbo na podlagi dejstev, ki so po njegovem prepričanju resnična, le da je po noveli ZKP-K dan večji poudarek soglasju strank kot merilu resničnosti dejstev.^[13] S strani obdolženca priznana dejstva bodo sodišča na prvi ravni presoje štela za resnična, ker so med strankama nesporna.^[14] To pa sodnika še vedno ne odvezuje od **lastne** presoje dejstev. Če bi ga zakon hotel odvezati te presoje, potem ne bi uvedel zahteve: da mora sodišče namreč preveriti, ali je priznanje jasno, popolno in podprto z drugimi dokazi v spisu (3. točka prvega odstavka 285.c člena ZKP). In obratno: sodnik sme sprejeti priznanje le, (1) če presodi, da so očitki v obtožbi resnični in (2) če je pri tem prepričan v krivdo obdolženca (drugi odstavek 3. člena ZKP).^[15]

Zato mora sodnik priznanje najprej temeljito preveriti v smislu jasnosti in popolnosti, kot določa zakon. To bi v praksi pomenilo, da bi moral obdolženca pozvati, da v laičnem jeziku opiše dogodek, ki ga priznava. Sodišče pa tudi drugi udeleženci postopka lahko obdolžencu tudi postavljajo vprašanja. Tako izpraševanje se zdi podobno zaslišanju, ne gre pa za pravo zaslihanje. Zakon o tem "pogovoru" sicer molči, vendar si ni mogoče na drug način predstavljati pooblastila sodišča, da preveri jasnost in popolnost priznanja; tega se prav gotovo ne da preveriti samo s postavljanjem rutinskih formalnih vprašanj. Sodišča se morajo zavedati, da tudi v primeru podaje priznanja preverjajo obseg tega priznanja in nedvoumnost tega, da se priznanje nanaša prav na določen opis kaznivega dejanja, za kaj takega pa je potrebno nekaj poizvedovalnega napora.

Pomembna kontrolna vloga sodišča je tudi v tem, da mora preveriti, ali je vsebina priznanja podprta z drugimi dokazi v spisu. Zakonodajalec nikjer ne pojasni, kaj točno to pomeni, vendar je iz teorije kazenskega postopka jasno, da gre za *prima facie* preverjanje dejanskega stanja.^[16] Z drugimi besedami: gre za preverjanje dokaznega standarda, ki mora biti nekje na zgornjem robu utemeljenega suma. Če lahko trdimo, da je dokazni standard utemeljenega suma nek pas verjetnosti, da je bilo storjeno kaznivo dejanje in da se ta pas razteza od trenutka odreditve preiskave pa do pravnomočnosti obtožnice,^[17] potem je jasno, da gre za visoko verjetnost, da je bilo storjeno kaznivo dejanje in da ga je storila prav ta oseba. Kaj to pomeni? Za dokazni standard utemeljenega suma so značilni izrazljivost (artikuliranost), predhodnost, konkretnosti in specifičnost^[18] in jasno je, da utemeljen sum pomeni precej večjo verjetnost kot ne, da je oseba storila kaznivo dejanje.^[19] Torej je tudi jasno, da sodnik tega pregleda ne more opraviti površno. Odlično mora poznati spis in pri sebi ne sme imeti nobenega dvoma o tem, da je oseba pred njim storilec dejanja, opisanega v obtožnem aktu. Če o tem dvomi, potem priznanja ne sme sprejeti.^[20]

Rada bi podrobneje obrazložila, kako razumem stališče večine iz 17. točke obrazložitve, da: "Stališči Višjega in Vrhovnega sodišča, po katerih je v okviru priznanja krivde upošteven zgolj opis dejanja, razviden iz izreka prvostopenjske sodbe, nista združljivi z domnevo nedolžnosti."

Če sodnik dejanskega stanja, ki izhaja iz spisa ne more nedvoumno povezati z vsebino priznanja v konkretnem primeru, priznanja ne sme sprejeti. Povsem razumljivo je, da obdolženec ne more poznati odtenkov pravnih kvalifikacij in tako se pogosto zgodi, da preprosto laično prizna dogodek oz. posledice svojega delovanja (oz. nedelovanja). To pa ne pomeni, da priznava tudi vse, kar iz tega dogodka pravno gledano izhaja.

V konkretnem primeru bi bilo tako priznanje mogoče razumeti v širšem smislu: da je obdolženec priznaval, da je oškodovanec mrtev in da je on sam to povzročil.[21] Ob izpraševanju ob sprejemu priznanja pa bi moralo sodišče izluščiti, kaj natančno to priznanje zajema. Priznanje, kot rečeno, sodnika ne odvezuje od skrbne presoje dejanskega stanja, kot izhaja iz spisa, predvsem pa priznanja ne sme sprejeti, če je mogoč kakršenkoli dvom o tem, na katero kaznivo dejanje se priznanje nanaša oz. ali opis dejanskega stanja in pravna kvalifikacija ustrezata temu, kar obdolženec priznava. Tako sta napačni obe stališči sodišč, pritožbenega, da se je obdolženec pritoževal zoper pravno kvalifikacijo, in Vrhovnega, da je ugovarjal dejanskemu stanju. To, kar je bilo neskladno z ustavnim postulatом domneve nedolžnosti, je bila namreč prav **opustitev dolžnosti sodišča, da bi preverilo, ali je bilo priznanje res skladno z opisom v obtožnici**. Priznanje za sodišče torej ni enostavna bližnjica k obsodbi, ki bi ga odvezovala od prave sodne presoje, temveč je uvod v raziskovanje jasnosti, popolnosti in podprtosti priznanja z drugimi dokazi v spisu.

Ker že iz samega obtožnega akta izhaja, da naj bi obtoženi storil dejanje "med prerivanjem in prerivanjem", je tako jasno, da se je "nekaj" dogajalo že pred tistim dejanjem, ki je bilo kvalificirano kot kaznivo dejanje uboja po 115. členu KZ-1. Iz sodb pa je tudi jasno razvidno, da je bil odnos med obdolžencem in žrtvijo obojestransko konflikten že daljše časovno obdobje pred obravnavanim dogodkom. Poleg vsega je obdolženec še duševni bolnik. Skrbno ravnanje v skladu z Ustavo in zakonom od sodnika zahteva, da se prepriča, ali je to, kar obdolženi priznava, dejansko to, kar izhaja iz dokaznega materiala v obtožnem aktu, in ali oboje ustreza pravni kvalifikaciji v obtožnem aktu. Že iz samega opisa v obtožnem aktu je očitno, da bi dogajanje pred samim aktom odvzema življenja potencialno lahko bilo uboj na mah, morda celo silobran.[22] V obtožnici je dovolj podlage za dvom o tem, da je res šlo za kaznivo dejanje uboja po 115. členu KZ-1. Sodišče je opustilo dolžno skrbnost in priznanja ni raziskalo do te mere, da bi lahko z dokaznim standardom prepričanosti sprejelo priznanje za točno to kaznivo dejanje, ki je bilo predmet obtoževanja. Če pa o tem ostane kakršenkoli dvom, domneva nedolžnosti zahteva, da mora sodišče priznanje zavrni in opraviti glavno obravnavo, v kateri lahko natančno razišče dejansko stanje.

Odločba tako odpira tudi novo razumevanje domneve nedolžnosti. Te namreč nikakor ne smemo pojmovati ozko; ta ni kršena samo takrat, kadar se obdolženi sklicuje na svojo nedolžnost. Ustavnopравни postulat domneve nedolžnosti ima v kazenskem postopku številne ob/draze. Tako so, med drugim, dokazni standardi odraz domneve nedolžnosti na nižjih stopnjah verjetnosti.[23] Samo dejstvo, da se tudi za sodbo na podlagi priznanja zahteva sodnikova prepričanost o krivdi (drugi odstavek 3. člena ZKP), je prav tako odraz domneve nedolžnosti. Prepričanost (v anglosaških državah bolj znana kot dokazni standard *beyond reasonable doubt*), je torej tista

ovira na lestvici verjetnosti, ki jo mora v kazenskem postopku preskočiti državni tožilec, če želi doseči obsodilno sodbo. Ta pa ima svojo zrcalno sliko v zahtevi, da sodnik presoja, ali je priznanje jasno, popolno in podprto z drugimi dokazi v spisu (3. točka prvega odstavka 285.c člena ZKP). Prav v zahtevi ocene jasnosti in popolnosti priznanja ter skladnosti z drugimi dokazi v spisu se torej kaže zahteva, ki jo pred sodišče postavlja domneva nedolžnosti. V tem pogledu torej ravnanje sodišča ni bilo v skladu z Ustavo.

III.

Še vedno pa ostaja neodgovorjeno vprašanje, kako bi lahko Višje in Vrhovno sodišče preverjali: "ali in kako je sodišče prve stopnje preizkusilo pritožnikovo priznanje krivde v smislu njegove jasnosti, popolnosti oziroma podprtosti z dokazi" (17. točka obrazložitve). Prvič, sodba, s katero sodišče obdolženca obsodi na podlagi priznanja krivde, ne vsebuje obrazložitve, saj ZKP v 285.č členu izrecno določa, da se sodba, ki temelji na takem priznanju, omeji samo na ugotovitev, da je obdolženi priznal krivdo pred predsednikom senata, ne potrebuje obrazložitve izreka o krivdi. Tako ne na konkretnem ne na abstraktnem nivoju od prvostopenjskega sodišča ne moremo pričakovati, da bi bila morala obrazložiti nekaj, česar zakon od njih ne zahteva. V tem pogledu se nam ponujata dve možni smeri razmisleka. Prva je ta, da je zaradi ustavnega postulata domneve nedolžnosti ustavno problematičen sam ZKP, ker v primeru sodbe na podlagi priznanja ne zahteva obrazložitve vsebine priznanja v povezavi z dejstvi v spisu. Po drugi poti, ki ne posega v sedanjo ureditev ZKP, pa se izkazuje, da pridobiva na pomenu zapisnik. Iz njega mora biti dovolj razvidno, kako je sodišče postopalo ob sprejemu priznanja in kako ga je vsebinsko presojalo, da lahko višja sodišča opravijo presojo, ki jo zahteva ta odločba. Eno pa gotovo drži: dokazni standard prepričanosti v nobeni obsodilni sodbi, tudi taki, ki je osnovana na priznanju, ne sme umanjhati, zato ker ne sporazum o priznanju krivde ne priznanje na predobravnavnem naroku sodišča ne odvezujejo od spoštovanja domneve nedolžnosti.

dr. Katja Šugman Stubbs, l. r.
Sodnica

[1] Ur. l. RS, št. 91/2000.

[2] Krivdo je seveda obdolženec lahko priznal tudi pred uvedbo novele ZKP-K, vendar pa to priznanje za sam postopek ni imelo skorajda nikakršnih pravnih posledic. Pri tem puščam ob strani psihološke posledice priznanja. Gotovo je bilo sodniku lažje izreči obsodilno sodbo v primeru, če je obdolženec priznal, kot takrat, ko je vztrajno zanimal storitev kaznivega dejanja.

[3] Ur. l. RS, št. 32/07, UPB4. Hkrati zakon v 232. členu tudi določa, da so se v primeru, da je bilo priznanje jasno in popolno ter podprto z drugimi dokazi, nadaljnji dokazi zbirali samo na predlog strank.

[4] Pogajali pa so se v 221 zadevah, tako je bila uspešnost 84 odstotna. Skupno poročilo o delu državnih tožilstev za leto 2013, str. 31-33, dostopno na <http://www.dt-rs.si/uploads/documents/letno%20porocilo/porocilo-2013.pdf>.

[5] *Ibidem*.

[6] Skupno poročilo o delu državnih tožilstev za leto 2018, dostopno na <https://www.dt-rs.si/uploads/documents/letno%20porocilo/porocilo-2018.pdf>.

rs.si/files/documents/Porocilo_2018.pdf, str. 64.

[7] Skupno poročilo o delu državnih tožilcev za leto 2013, str. 31–33, dostopno na <http://www.dt-rs.si/uploads/documents/letno%20porocilo/porocilo-2013.pdfm>, str. 143.

[8] Skupno poročilo o delu državnih tožilcev za leto 2018, dostopno na https://www.dt-rs.si/files/documents/Porocilo_2018.pdf, str. 47.

[9] P. Gorkič, Procesna dejanja obdolženca v kazenskem postopku, doktorska disertacija. Pravna fakulteta v Ljubljani, Ljubljana 2009, str. 173–218.

[10] Kot je recimo zapisalo ameriško Vrhovno sodišče v zadevi *Brady proti ZDA*, je priznanje krivde več kot le priznanje preteklega ravnanja, saj obdolženec s priznanjem krivde soglaša tudi z določenimi procesnimi posledicami. Glej *Brady vs USA*, 397 U.S. 742 (1970).

[11] Z drugimi besedami, če ponovno povzamemo primer *Brady*, mora biti priznanje krivde rezultat svobodne volje in avtonomne presoje obdolženca.

[12] To je izrecno poudarjeno tudi v obrazložitvi novele ZKP-K, kjer piše: "Glede na to, da je s tem zakonom predlagana sprememba dokazne vrednosti priznanja krivde za kaznivo dejanje, ... se spreminjajo pravila oblikovanja procesnega gradiva s posegom v instruksijsko maksimo. Vendar pa je tudi za izdajo sodbe na podlagi priznanja potrebno prepričanje sodnika, da bo sodba odražala resnični historični dogodek in prepričanje v krivdo obdolženca." Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (EVA 2010-2011-0009) – predlog za obravnavo – Novo gradivo št. 2, z dne 1. 6. 2011, str. 16. "S predlagano ureditvijo se ne spreminja pomen načela iskanja materialne resnice (17. člen ZKP), saj tudi v tem primeru ne gre zgolj za formalno sodno kontrolo danega priznanja, temveč tudi vsebinsko." Ibidem, str. 18.

[13] Sodnik pa v teh postopkih seveda nima na razpolago instruksijske maksime: ne more predlagati dokazov po uradni dolžnosti in je omejen z dokaznim gradivom v spisu.

[14] K. Šugman, P. Gorkič, Dokazovanje v kazenskem postopku, GV Založba, Ljubljana 2011, str. 83.

[15] V tem pogledu se naš sistem razlikuje od ameriškega. Glej recimo A. Alschuler, A Nearly Perfect System for Convicting the Innocent, Albany Law Review, let. 79 (2016), str. 919–940.

[16] M. Jelenič-Novak, A. Auersperger-Matić, Z. Čibej, P. Gorkič, Vmesna faza in glavna obravnava, str. 259–286, v: K. Šugman (ur.) Izhodišča za nov model kazenskega postopka. Inštitut za kriminologijo, Ljubljana 2006.

[17] K. Šugman, Pomen dokaznih standardov v kazenskem postopku, Zbornik znanstvenih razprav, 2007, str. 245–266.

[18] Več o tem glej v: B. M. Zupančič *et al.*, Ustavno kazensko procesno pravo, Pasadena, Ljubljana 2001.

[19] Ustavno sodišče je v odločbi št. U-I-18/93 utemeljen sum opredelilo kot "visoko stopnjo artikulirane, konkretne in specifične verjetnosti", da je oseba storila kaznivo dejanje, zaradi katerega je bil zoper njo že izdan sklep o preiskavi. V svojih drugih odločbah pa je omenjalo tudi standard predhodnosti: glej recimo obrazložitev iste odločbe v 48. točki in še posebej odločbe št. Up-171/01.

[20] A. Tratnik Zagorac, Kritičen pogled na pogajanja o priznanju krivde, Pravnik, št. 1/2 (2013), str. 5–39.

[21] V konkretnem primeru je obdolženec celo imel zagovornika, vendar pa je prav ta primer lahko pokazatelj, kako pomembna je kvaliteta zagovornika v primeru priznanja.

[22] Obdolženi sam sicer nikoli ni trdil, da je šlo za silobran, vendar pa sodnika v kazenskem postopku zavezuje načelo iskanja materialne resnice (prvi odstavek 17. člena ZKP).

[23] K. Šugman Stubbs, K. Domneva nedolžnosti in dokazni standardi, Zbornik znanstvenih razprav, let. 62 (2002), str. 279–301.

⇒

Vrsta zadeve:

ustavna pritožba

Vrsta akta:

posamični akt

Vlagatelj:

Daoud Saadaoui, Miklavž pri Ormožu

Datum vloge:

17. 3. 2015

Datum odločitve:

4. 7. 2019

Vrsta odločitve:

odločba

Vrsta rešitve:

razveljavitev ali odprava

Objava:

Uradni list RS, št. 48/2019

Dokument:

US32029